

Online Adres <http://www.hemarge.org.tr/>
Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derneği-HEMAR-G yayın
organıdır

ISSN:1307- 9557 (Basılı), ISSN: 1307- 9549 (Online)
Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2019; 21(3): 36-46

Hemşirelikte
Araştırma
Geliştirme Dergisi

Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Bazı Değişkenler ile Liderlik Eğilim Durumlarının İncelenmesi

Investigations On The Leadership Tendencies Of Health Sciences Students With Some Variable

Işık ATASOY^{a1}, Özlem DOĞU^b, Muhammed Ziya İLHAN^c

^a Öğr. Gör. Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, SAKARYA
^b ¹Dr. Öğretim üyesi Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, SAKARYA
^c Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, SAKARYA

Özgün Araştırma

ÖZET

Başarılı olmak isteyen yönetici; vizyoner, yenilikçi, risk alan ve insanları etkilemek için yeterli güce sahip olma gibi özelliklerini geliştirmesi gereklidir. Hemşirelikte ise liderlik; yetki ve bilgiyi paylaşma, sorun çözme, analitik düşünme, ekip çalışması, değişimlere ayak uydurma ve adaletli olmaktır.

Amaç: Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerin liderlik özelliklerini belirlemek, liderlikle ilgili faktörleri incelemektir.

Yöntem ve Gereç: Bu çalışmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılında Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören ebelik ve hemşirelik bölümü 3. ve 4. sınıf öğrenciler oluştururken, örneklemi ise gönüllülük ilkesine dayalı olarak çalışmaya dahil olan 287 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplamak amacıyla 13 ifadeden oluşan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve 32 maddeden oluşan 2003 yılında Dereli tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yapılan "Liderlik Eğilim Ölçeği" kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin %89,9'u kadın, %81,5'i 4. sınıfta okumaktadır. Annelerin %80,8'in ilköğretim mezunu olduğu görüldü. Liderlik eğiliminin sosyo demografik değişkenlerle ilişki durumuna bakıldığında ise; annenin eğitim durumu ile insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik ve karizmatik liderlik arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu. Ayrıca, öğrencilerin okuduğu bölüm ile yapıya yönelik liderlik puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edildi. Diğer değişkenlerle farklılık olmadığı görüldü.

¹E-mail adres: iatasoy@sakarya.edu.tr

* International conference on quality in higher education 2016 / Sakarya da sözel bildiri olarak sunulmuştur. Bildiri özet kitabında yayımlanmıştır.

Geliş Tarihi: 10 Temmuz 2019/ Kabul Tarihi: 11 Aralık 2020

Sonuç: Öğrencilerin sahip olunan en önemli liderlik özelliğinin insana yönelik liderlik özelliği olduğu, en düşük puanı ise dönüşümsel liderlik özelliklerinden aldığı görüldü.

Anahtar Sözcükler: Ebelik, hemşirelik, öğrenci, liderlik.

ABSTRACT

The manager who wants to be successful; It is necessary to develop its characteristics such as having a vision, being innovative, taking risks, having sufficient power to influence. Leadership in nursing is sharing competence and knowledge, problem solving, analytical thinking, team work, keeping up with changes and to be fair.

Objective: The aim of this study is to determine the leadership characteristics of the students studying at the Faculty of Health Sciences, to examine the factors related to leadership.

Method: This study, the universe consists of 3rd and 4th grade students who are studying in the Faculty of Health Sciences in the 2015-2016 academic year and the sample consists of 287 students based on volunteerism. The "Leadership Tendency Scale" with 32 items which were validated and credited in Turkish by Dereli in 2003, and composed of 13 words "Introductory Information Form" were used in order to collect data in the survey.

Results: Students participating in this study, 89.9% are women and 81.5% are in the 4th grade. It was determined that 80.8% of the mothers were primary school graduates. When the relationship between leadership tendency and socio-demographic variables were examined, it was found that the educational status of the mother significant relationship with human leadership, structurel leadership, transformational leadership and charismatic leadership. In addition, it was determined that there was a significant difference between the department with structurel leadership. It was observed that there was no difference with other variables.

Conclusion: It is seen that the most important leadership feature of the students is the human oriented leadership characteristic and they had the lowest score in the transformational leadership characteristic.

Keywords: Midwifery, nursing, student, leadership.

Giriş

Liderlik, günümüzde bilimsel olarak araştırılan ve önemini yitirmeyen bir kavramdır. İnsanlar tarih boyunca liderlikle ilgilenmiş fakat; liderliğin tanımı konusunda genel bir görüş birliği sağlanamamıştır¹. Bu nedenle liderlik için çok çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. 1900'lü yıllardan itibaren literatürde yer alan liderlik tanımlarından birisi şöyledir: Liderlik, bir kişinin diğerlerini belli şartlar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere harekete geçirme ve yöneltme sürecidir². Kişilerin aynı amaç ve hedeflere yöneltilmesi ve harekete geçirilmesi düşünüldüğünden daha zor bir iştir. Bu amaç ve hedef birlikteliğini sağlayacak ve harekete geçirecek bilgi ve yetenek her insanda bulunan bir özellik değildir. Bu nedenle liderlik kavramı, en çok tartışılan ve araştırılan konulardan birisidir.³ Yönetim literatüründe çok sayıda liderlik türleri tanımlanmıştır. En sık karşılaşılan liderlik türleri; otokratik, demokratik, bürokratik, hümanist, dönüşümcü ve karizmatik liderlik türleridir. Otokratik lider, çalışanların duygu ve düşüncesine önem vermeyen görev odaklı bir liderlik tarzıdır. Demokratik lider, kararları izleyicilere danışarak ve onların fikirlerine başvurarak alır. Bürokratik lider, kurallara ve yönetmeliklere son derece bağlıdır. Hümanist lider, astlarıyla yakın ilişkiler kurar, astların duygularına ve düşüncelerine değer verir. Dönüşümcü lider, ortak vizyon oluşturma ve paylaşma, yaratıcı olma, karizmatik etkiye sahip olma, etkili iletişim ve yüksek motivasyon becerisi, değişimin temsilcisi olma, risk alma, güvenilirlik ve öz-güven sahibi olma, ekip çalışmasına önem verme ve yaşam boyu öğrenme gibi özelliklere sahiptir. Karizmatik lider, insanları motive eder, performanslarını artırır.⁴ Ohio State Üniversitesi'nin yapmış olduğu liderlik çalışmalarına

göre; liderlik davranışları insana yönelik ve göreve yönelik olarak belirlenmiştir. Örgüt çalışanları ve lider arasındaki arkadaşlık, karşılıklı güven, saygı, anlayış ve sıcaklık insan ilişkilerine dönük anlayışın belirleyicileri olarak belirtilmiştir.⁵

Liderin insana yönelik davranışları, çalışanların örgüt amaç ve değerlerine bağlanmalarını, çalışanlara değerli olduğunu hissettirmesi, işlerini daha iyi yapma, , empati kurma, takdir ve ödüllendirme şeklindeki motive edici davranışların çalışanların örgütsel bağlılıklarını ve iş performansını arttırdığı işten ayrılma niyetini azalttığı saptanmıştır.⁶ Göreve yönelik liderler, örgütün başarı ya da başarısızlığından çalışanları sorumlu tutan, açık ve anlaşılır emirler veren, yetki, görev ve sorumlulukları tanımlayan liderlerdir. Örgütte probleme uygun yeni kurallar ve politikalar geliştirerek örgütsel sorunları çözmeye çalışır.^{7,8} Literatür, liderlik ile örgüt kültürü arasında güçlü bir ilişki ve etkileşim olduğunu göstermektedir. Örgüt kültürü lider davranışlarını etkilerken, liderin kendisinde örgüt kültürü üzerinde etkiye sahiptir.⁹

Hemşire, liderlik misyonu olan önemli bir sağlık profesyonelidir. Çünkü hemşire kaliteli bir sağlık hizmeti verebilmesi için mesleki bilgi ve becerinin yanında profesyonel yönetim ve liderlik becerilerine de sahip olması gerekir.¹⁰ Hemşirelik eğitiminde liderlik teori ve pratik arasındaki boşluğu kapatmak için değerli bir araçtır. Lider hemşire, hemşirelik becerilerini ve hemşirelik faaliyetlerini netleştirir.¹¹

Hemşirelik mesleğinde 1980'li yıllara kadar liderlik açısından önemli bir gelişme olmamıştır. Sağlık kurumlarının geleneksel yapıları içinde bir kadın mesleği olarak görülen ebe ve hemşirelerin liderlik açısından yeterli olmadıklarının düşünülmesi nedeniyle yönetici kadrolarında uzun yıllar yer verilmemiştir. Ayrıca, ebe ve hemşirelerin eğitim seviyesinin düşük olması, otorite olarak hekimleri görme, risk alamama ve mesleki örgütlerinin olmaması gibi nedenlerden dolayı liderliğin öneminin farkına varmalarında geç kalmalarına neden olmuştur.¹²

Tıp, yönetim bilimi ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler ve sağlık politikalarındaki değişimlerinde etkisiyle günümüzde ebe ve hemşirelere yeni rol ve sorumluluklar yüklenmiştir. Günümüzün karmaşık ve sürekli değişen uygulamalarında mezun ebe ve hemşireler lider olmak için yeterince hazırlıklı değildir.¹¹ Ebe ve hemşirelerin bu değişimlere uyum yapabilmeleri için insan kaynakları yönetimi, risk yönetimi, strateji geliştirme, ekonomi, kalite, hukuk gibi konularda bilgili olmaları beklenmektedir. Buna ilave olarak; personel yönetimi, performans değerlendirme, sorumluluk devri, çatışma yönetimi, değişim yönetimi bilgileri gerekmektedir. Ebe ve hemşirelerin bu beklentilere cevap verebilmeleri için kaliteli liderlik vasıflarına sahip olması ve liderlik becerilerini davranışa yansıtmaları gerekmektedir.^{13,14}

Yapılan literatür taramalarında ebelik/hemşirelik öğrencilerinin liderlik davranışlarına yönelik araştırmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görüldü. Geleceğe iyi liderler yetiştirilebilmesi için öğrencilerin liderlik davranışlarının geliştirmelerine destek olmak gerekmektedir. Bu çalışma, Sağlık Bilimleri Fakültesi ebelik ve hemşirelik bölümünde okuyan 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin liderlik özelliklerini belirlemek ve ilişkili faktörleri incelemek amacıyla planlanmıştır. Bu bağlamda;

-Hemşirelik ve ebelik öğrencileri ne tür liderlik eğilimi göstermektedir?

-Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin liderlik eğilim durumları hangi faktörlerden etkilenmektedir? sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Türü

Tanımlayıcı bir araştırmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Eylül-Kasım 2016 tarihleri arasında Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik ve Ebelik bölümünde 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 355 öğrenci oluşturdu. Örneklemeye yöntemine gidilmeden evrenin tamamına ulaşılmaya çalışıldı. Herhangi bir psikolojik sorunu olmayan, çalışma hakkında araştırmacılar tarafından bilgi verildikten sonra katılmaya gönüllü 287 öğrenci ile çalışma tamamlandı (%80.8; N:355).

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma, bir Kamu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik ve Ebelik bölümünde öğrenim gören 3 ve 4. Sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik ve ebelik bölümü müfredat programında liderlik dersi yer almamaktadır. Bu eğitim kurumu akademik faaliyetlerine 1997 yılında ebelik ve hemşirelik bölümü olarak lisans eğitimine başlamıştır. Eğitim 13 öğretim üyesi, 5 öğretim görevlisi ve 20 araştırma görevlisi tarafından yürütülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bilgi formu; Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu formda; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, aile yapısı, anne ve baba eğitim durumu, sınıf ve yaşadığı yeri belirlemeye yönelik bilgileri içermektedir.¹³

Liderlik Eğilim Ölçeği; Bolman ve Deal (1991) tarafından geliştirilmiştir.¹⁵ Liderlik Yönelimleri Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2003 yılında Dereli tarafından yapılmıştır¹⁶ Ölçeğin insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik ve karizmatik liderlik şeklinde 4 alt boyutu ve 32 maddesi mevcuttur. "İnsana yönelik Liderlik" alt boyutu (2-6-10-14-18-22-26-30) soruları, "Yapıya yönelik Liderlik" alt boyutu (1-5-9-13-17-21-25-29) soruları, "Dönüşümsel Liderlik" alt boyutu ise (3-7-11-15-19-23-27-31) soruları, "Karizmatik Liderlik"(4-8-12-16-20-24-28-32) soruları ile ölçülmüştür. Ölçekte tüm maddeleri olumlu olup 5'li likert ölçeği ile derecelendirilmiştir. Derecelendirme seçenekleri "Hiçbir Zaman=1, Nadiren=2, Bazen=3, Sık Sık=4 ve Her Zaman=5" şeklinde oluşturulmuş ve değerlendirmeler her zaman seçeneğine 5, hiç seçeneğine 1 puan verilerek gerçekleştirildi. Buna göre ölçeğin boyutlarından alınan yüksek puan kişinin ilgili liderlik özelliklerinin her zaman sergilediğini; düşük puan ise hiç sergilemediğini ifade etmektedir.

Ölçeğin liderlik yönelimlerinin düzeylerinin belirlenmesinde ise "1,00-1,79=Çok Düşük", "1,80-2,59=Düşük", "2,60-3,39=Orta", "3,40-4,19=Yüksek" ve "4,20-5,00=Çok Yüksek" aralıkları kullanılmıştır. Dereli çalışmasında cronbach alfa (güvenirlik katsayısı) güvenilirlik katsayısını 0,91 olarak belirlemiş yapılan çalışmada ise, cronbach alpha katsayısı 0,936 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler, demografik özellikleri içeren bilgi formu ve liderlik eğilim ölçeği uygulanarak toplandı. Öğrencilere çalışmanın amacı ve içeriği hakkında açıklamalar yapıldı. Öğrencilerin sözel onamı alındıktan sonra yüz yüze görüşme tekniği ile veriler toplandı. Veri toplama aşamasında başka kişi/ler ile çalışılmamıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Elde edilen veriler SPSS 21 programında analiz edildi. Yüzdeler ve aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistiklerden yararlanıldı. Veriler normal dağılım göstermediği için Mann Whitney-U, Kruskal Wallis testleri ile değerlendirildi. İstatistiksel anlamlılık için p<0,05 olarak kabul edildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Verilerin toplanabilmesi için ilgili eğitim kurumunun yayın komisyonundan (34671234/044) ve Sakarya Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulundan etik izin alındı (71522473/050.01.04/40). Verilerin toplandığı tarihte devamsızlığını kullanan ve stajda bulunan öğrenciler hariç sözlü onamları

alınan gönüllü katılan öğrencilere anketler uygulandı. Öğrencilere araştırmanın yapılma amacı ve bireysel bilgilerin başkalarına açıklanmayacağı konusunda güvence verildi. Ölçeğin çalışmada kullanılabilmesi için yazarlardan izin alındı.

Bulgular

Çalışmaya dahil edilen öğrencilerin yaş ortalaması $21,58 \pm 1,20$ 'dir, öğrencilerin %62,4'ü hemşirelik bölümü, %36,6 'sı ebelik bölümünde öğrenim görmektedir. %89,9'u kadın, %81,5'i 4. sınıf, %80,8'in annesi ve %56,4'ün babası ilköğretim mezunudur. Örnekleme oluşturan öğrencilerin %49,1'in ilde yaşadığı görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Verileri (n=287)

Yaş	Ort \sd =21.58 ± 1,20	(min=19 max=30)
	n	%
Bölüm		
Hemşirelik	182	62,4
Ebelik	105	36,6
Cinsiyet		
Kadın	258	89,9
Erkek	29	10,1
Sınıf		
3. Sınıf	53	18,1
4. Sınıf	234	81,5
Annenin Eğitim Durumu		
İlköğretim	232	80,8
Lise	42	14,6
Yükseköğretim	13	4,5
Babanın Eğitim Durumu		
İlköğretim	162	56,4
Lise	87	30,3
Yükseköğretim	38	13,2
Yaşadığı Yer		
Köy-kasaba	32	11,1
İlçe	114	39,7
İl	141	49,1

Öğrencilerin ölçeğin alt boyutlarından aldığı puanlar her bir maddede belirtilen ifade için "Hiçbir zaman" dan başlayıp, "Her zaman" a kadar 1 ile 5 arasında verilen yanıtlara göre; en yüksek ($4,17 \pm 0,91$) puanı "26. İyi yapılan işler konusunda insanları takdir ederim" buna karşın en düşük ($3,23 \pm 1,00$) puanı "7. Karşıt görüşlere sahip kişileri ikna etmede başarılı ve yetenekliyimdir" maddeleri yer aldı. Liderlik yönelimleri ölçeği insana yönelik liderlik alt boyut puan ortalaması $3,99 \pm 0,63$, yapıya yönelik liderlik alt boyut puan ortalaması $3,84 \pm 0,66$, dönüşümsel liderlik alt boyut puan ortalaması $3,53 \pm 0,64$, karizmatik liderlik alt boyut puan ortalaması $3,61 \pm 0,67$ olarak tespit edildi. Toplam puan ortalaması ise; $3,74 \pm 0,57$ olarak yüksek aralıkta elde edildi (Tablo 2)

Tablo 2. Liderlik Yönelimleri Ölçeği Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=287)

		Ort	±Ss
İNSANA YÖNELİK LİDERLİK	22. İyi bir dinleyiciyim diğer insanların fikirlerine ve katkılarına genellikle açığım.	4,12	0,91
	18. Tutarlı bir biçimde başkalarına karşı açığım ve yardım ederim.	3,98	0,89
	10. Diğer insanların ihtiyaç ve duygularına karşı duyarlılık gösteririm.	4,10	0,84
	6. Açık ve işbirliğine dayalı ilişkiler yoluyla güven veririm.	3,91	0,86
	14. Alınan kararlarda insanların aktif rol almasını ve katılımlarını desteklerim.	3,72	0,93
	26. İyi yapılan işler konusunda insanları takdir ederim.	4,17	0,91
	2. Diğer insanları destekler ve onların sorunlarına karşı ilgi gösteririm	4,01	0,82
	30. Katılımı destekleyen bir liderim.	3,86	0,99
	İnsana Yönelik Liderlik Alt Boyutu	3,99	0,63
YAPIYA YÖNELİK LİDERLİK	5. Dikkatli planlamanın ve planlanan işlerin zamanında bitirilmesinin önemini vurgularım.	3,95	1,94
	21. Açık ölçülebilir hedefler ortaya koyar ve kişileri sonuçlarından sorumlu tutarım.	3,50	0,97
	17. Problemlere gerçekçi ve mantıklı bir biçimde yaklaşırım.	3,98	0,87
	13. Net, akılcı politikalar, süreçler geliştirir ve uygularım.	3,51	1,00
	1. Net ve mantıklı bir biçimde düşünürüm.	3,98	0,90
	25. Detaya önem veririm.	4,12	0,99
	29. Eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda hiyerarşinin gerekliliğine inanırım.	3,64	0,98
	9. Problemlerin mantıklı çözümlenme ve dikkatli düşünmeyle çözülebileceğine inanırım.	4,05	0,89
Yapıya Yönelik Liderlik Alt Boyutu	3,84	0,66	
DÖNÜŞÜMSEL LİDERLİK	31. Çatışma ve muhalefete rağmen başarıya ulaşıyorum.	3,51	0,95
	3. İşlerin yerine getirilmesi amacıyla insanları harekete geçirme ve kaynakları etkili kullanma gibi yeteneğim vardır	3,78	0,85
	7. Karşıt görüşlere sahip kişileri ikna etmede başarılı ve yetenekliyimdir.	3,23	1,00
	11. İkna kabiliyetim iyi ve etkileyicim.	3,66	0,90
	23. Politik davranma konusunda duyarlı ve yetenekliyim.	3,48	1,03
	15. Sınıf içi anlaşmazlık ve çatışmaları önceden görür, çözme konusunda yılmadan çalışırım.	3,46	0,97
	19. Güç sahibi başka insanların desteğini kazanmada etkiliyim.	3,61	0,96
	27. Yeterli desteği sağlamak için okul içi ve dışı ilgi grupları (paydaşlar) ile koalisyonlar geliştiririm.	3,51	0,92
Dönüşümsel Liderlik Alt Boyutu	3,53	0,64	

KARİZMATİK LİDERLİK	20. Güçlü, iddialı bir vizyon ve misyon duygusu aşlarım.	3,48	0,99
	12. Diğer insanlar için ilham kaynağıyım.	3,63	1,00
	24. Mevcut gerçeklerin ötesini görerek yeni ve heyecan verici fırsatlar yaratırım.	3,59	0,92
	32. Çevredeki insanlar için kişiliğimle model/örnek bir liderim.	3,48	0,99
	28. Sadakat ve şevk aşlarım.	3,90	0,95
	4. Ellerinden gelenin en iyisini yapmaları konusunda diğer insanlara ilham veririm.	3,82	0,91
	8. Karizmatik bir insanımdır.	3,37	1,23
	16. Hayal gücüm kuvvetli ve yaratıcıyım.	3,86	0,97
	Karizmatik Liderlik Alt Boyutu	3,61	0,67
ÖLÇEK TOPLAM PUAN		3,74	0,57

*Ort = Ortalama, Ss= Standart sapma.

Liderlik eğiliminin sosyo-demografik değişkenler ile karşılaştırıldığında; annenin eğitim durumu ile insana yönelik liderlik ($X^2=6,921;p=0,031$), yapıya yönelik liderlik ($X^2=6,713;p=0,035$), dönüşümsel liderlik ($X^2=7,067;p=0,029$), karizmatik liderlik ($X^2=6,093; p= 0,048$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu. Ayrıca, öğrencilerin okuduğu bölüm ile yapıya yönelik liderlik puanları arasında anlamlı farklılık olduğu ($Mu=8091,000; p=0,042$) tespit edildi. Diğer değişkenlerle farklılık olmadığı görüldü (Tablo 3).

Tablo 3. Liderlik Yönelimleri Ölçeği Boyutları İle Bazı Değişkenlerin İncelenmesi (n=287)

	İnsana yönelik liderlik Test	Yapıya yönelik liderlik Test	Dönüşümsel liderlik Test	Karizmatik liderlik Test	Toplam liderlik Test
Annenin eğitim durumu					
İlköğretim	4.02±0.64	3.98±0.68	3.67±0.64	3.64±0.67	3.99±0.60
Lise	3.94±0.56	3.74±0.55	3.43±0.54	3.57±0.59	3.79±0.50
Lisans ve Üstü	3.54±0.68	3.49±0.50	3.08±0.69	3.16±0.70	3.44±0.60
	$X^2=6.921;$ p: 0.031	$X^2=6.713;$ p: 0.035	$X^2=7.067;$ p: 0.029	$X^2=6.093;$ p: 0.048	$X^2=7.703;$ p: 0.021
Babanın eğitim durumu					
İlköğretim	3.99±0.64	3.88±0.69	3.53±0.65	3.59±0.70	3.89±0.60
Lise	3.96±0.60	3.79±0.59	3.51±0.59	3.61±0.63	3.82±0.55
Lisans ve Üstü	3.90±0.69	3.79±0.64	3.55±0.68	3.68±0.61	3.86±0.62
	$X^2=1.43;$ p: 0.565	$X^2=0,276;$ p: 0.871	$X^2=0.497;$ p: 0.780	$X^2=0.836;$ p: 0.658	$X^2=0.384;$ p: 0.825
Yaşanılan yer					
Köy	3.76±0.71	3.78±0.58	3.51±0.59	3.44±0.61	3.74±0.51
İlçe	4.04±0.65	3.90±0.72	3.51±0.72	3.64±0.75	3.90±0.65
İl	4.00±0.60	3.81±0.62	3.55±0.58	3.62±0.60	3.87±0.56
	$X^2=3.109;$ p: 0.211	$X^2=1,226;$ p: 0.542	$X^2=0.823;$ p: 0.663	$X^2=2.238;$ p: 0.327	$X^2=1.227;$ p: 0.541

Cinsiyet					
Kadın	4.00±0.62	3.84±0.64	3.52±0.61	3.60±0.66	3.86±0.57
Erkek	3.88±0.77	3.86±0.83	3.60±0.83	3.64±0.74	3.86±0.77
	MU=3501.500; p: 0.593	MU=3431.500; p: 0.504	MU=3359.000; p: 0.400	MU=3599.000; p: 0.762	MU=3565.500; p: 0.804
Bölüm					
Hemşirelik	4.04±0.58	3.90±0.66	3.57±0.61	3.64±0.64	3.92±0.56
Ebelik	3.90±0.72	3.74±0.65	3.45±0.67	3.54±0.71	3.77±0.62
	MU=8469.500; p: 0.138	MU=8091,000; p: 0.042	MU=8516.500; p: 0.180	MU=8768.500; p: 0.275	MU=8122.500; p: 0.096

* p<0.05=anlamlılık düzeyi MU=Mann Whitney U, χ^2 =Kruskal-wallis

Tartışma

Bu çalışma, bir Kamu Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde hemşirelik ve ebelik bölümünde 3 ve 4. sınıfta okuyan öğrencilerin liderlik eğilim durumlarını ve liderlikle ilişkili faktörleri incelemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmada öğrencilerin liderlik yönelimleri ölçeği puan dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin en fazla insana yönelik liderlik davranışları gösterdikleri dikkat çekmektedir. İnsana yönelik liderlik alt boyutundan; "26. İyi yapılan işler konusunda insanları takdir ederim" ifadesi en yüksek puana sahiptir. İnsanlarla iç içe bir meslek olan ebelik/hemşirelik mesleğini ilerde icra edecek olan öğrencilerin insana yönelik liderlik özellikleri ve davranışları kazanmış olması çok anlamlı ve önemlidir.¹³Bu çalışmada öğrencilerin en fazla insana yönelik liderlik davranışları göstermeleri sağlıklı ve hasta insanla ilgilenen bir meslek olması nedeniyle anlamlı bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin iyi bir dinleyici, diğer insanların fikir ve düşüncelerine önem veren, ihtiyaç ve duygularına karşı duyarlı oldukları görülmektedir. Öğrenciler gösterdikleri çabadan dolayı takdir edilme beklentisi içindedir. Yapılan işin takdir edilmesi hemşirelerin iş hayatında hem de öğrenim hayatında önemli bir güdüleme aracıdır.¹⁷ Takdir ve saygı görme, bireylerin mesleki doyum ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği ve memnuniyet artırıcı etkisi olduğu düşünülmektedir.¹⁸ Mizrahitokatlî'nin 2016 yılında yapmış olduğu çalışmada lisans öğrencilerinin sıra ortalaması değerlerine göre tanıma ve takdir etme alt liderlik algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.¹⁹ Öğrenciler en düşük puanı ise; dönüşümsel liderlik alt boyutundan "7.Karşıt görüşlere sahip kişileri ikna etmede başarılı ve yetenekliyimdir" ifadesi yer aldı. Çalışmada öğrencilerin ikna yeteneklerinin yetersiz olduğu belirlendi. Dönüşümsel liderin etkin değişimi sağlayabilmesi için ikna etme özellikleri taşıması değişimi kolaylaştırıcı en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir.

Ebelik/hemşirelik öğrencilerinin en düşük puanı dönüşümsel liderlik özelliklerinden aldığı görülmektedir. Araştırmada dönüşümsel liderlik özelliklerinin düşük çıkması öğrencinin aldığı eğitim, günümüzde değişen toplumsal ve kültürel faktörler, ekonomik durum, sürekli değişen küresel faktörler ve okul kültürü ile ilgili olabilir.^{20, 21} Öğrencilere dönüşümsel liderlik davranışlarının kazandırılabilmesi için bireysel destek olma, rol model olma, ilham verme, iyi iletişim kurma gibi dönüşümü sağlayacak eğitim kültürünün oluşturulması gerekir.²² Çevre ve kültür bireylerin davranışlarını etkilediği ve liderlik stillerine yön verdiği bilinmektedir.²³ Öğrencilerin dönüşümsel liderlik davranışlarının geliştirilmesi için problem çözme, stres ve çatışma yönetimi, iyi iletişim kurma, ikna etme, yenilik ve değişim gibi konularda daha fazla destek olunması, öğrencilerin bilimsel ve sosyal etkinliklere aktif katılımının sağlanması, teşvik ve ödüller dönüşümsel liderlik davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.¹³ Türkiye'deki yönetici hemşirelerin iş

odaklı liderlik ve dönüşümcü liderlik tarzı sergiledikleri görülmektedir. İş odaklı liderlik tarzında, astların yaptığı iş ve işin başarılması önemlidir. Bu nedenle iş odaklı lider denetim, iş performansının değerlendirilmesi, ödül ve ceza davranışları göstermektedir. Dönüşümcü lider, izleyicilerinin gereksinimlerini, inançlarını, değer yargılarını değiştiren kişidir, çünkü dönüşümcü lider değişime en açık olan liderlik tarzıdır.²⁵ Derin ve Demirel (2011) yaptıkları bir çalışmada hemşirelerin dönüşümcü liderlik seviyesi ile hasta güvenliğini iyileştirme tutumları arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamışlardır.⁷

Liderlik yönelimleri ölçeği alt ölçek puanlarının dağılımı incelendiğinde; öğrencilerin insana yönelik liderlik davranışlarını yapıya yönelik liderlik daha sonra karizmatik liderlik ve en son dönüşümsel liderlik davranışlarını sergiledikleri görülmektedir. Böylece öğrencilerin insana yönelik liderlik davranışları sergiledikleri desteklenmektedir. Bu sonuç Özkan ve ark.'nın 2015 ve Eryücel'in 2018 yılında yapmış olduğu çalışma sonucuyla örtüşmektedir.^{13,26} Öğrencilerin yapıya yönelik liderlik özelliklerine bakıldığında; planlamaya önem veren, iş hedefleri koyan, mantıklı düşünen ve detaycı liderlik özelliklerine sahip oldukları görülmektedir. Bir örgütte yapısal çerçeve çalışanlara doğru rol ve sorumluluk verme ile ilgilenir. Doğru insana doğru işi vermek şeklinde yorumlanabilir. ^{7,8} Öğrencilerin karizmatik liderlik özellikleri incelendiğinde; hayal güçlerinin yüksek ve heyecan dolu özelliklere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Karizmatik liderler, insanları arkalarından sürükleyebilme becerisine, heyecanlandırıcı bir vizyona ve yaptıkları ile kitleleri etkileme özelliklerine sahiptir. Bu liderler heyecanlı, coşkulu ve enerji dolu olduğundan insanları beklenenden daha fazla motive etme kapasiteleri vardır.²¹

Liderlik yönelimleri ölçeği boyutları ile bazı değişkenlerin etkisi incelendiğinde; liderlik eğilimi sosyo demografik değişkenler ile karşılaştırıldığında; annenin eğitim durumu ile insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik ve karizmatik liderlik arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu. Cansoy 'un 2015 de yapmış olduğu çalışmada liderlik özellikleri ile anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.²⁷ Gündüz ve Karadağ'ın 2019 yılında yaptıkları çalışmada anne eğitim durumunun anlamlı bir farklılık yaratmadığı fakat baba eğitim durumu ile klinik liderlik ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.²⁸ Bu çalışmada ilköğretim mezunu annelerin liderlik ölçek ortalaması yüksek olması dikkat çekicidir. Eagly' nın yapmış olduğu çalışmada kadınların erkeklere göre daha çok insani ilişkilere önem verdikleri belirlenmiştir.²⁴ Aksu ve Yiğit'in 2019 ve Eryücel'in 2018 yılında yapmış oldukları çalışmada kadınların insana yönelik liderlik puanı erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.^{26, 29} Bu nedenle annenin eğitim durumundan ziyade; tutum ve davranışlarının insana yönelik liderlik özelliklerinin oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Ayrıca, öğrencilerin okuduğu bölüm ile yapıya yönelik liderlik puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edildi. Karataş'ın 2017 yılında aynı ölçekle Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu dört farklı bölümde okuyan öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin okuduğu bölüm değişkenine göre liderlik yönelimleri ölçeği alt boyutları puan ortalamaları arasında ve yapıya yönelik liderlik puanları ortalamalarının okunulan sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemlenmiştir.³⁰ Eryücel'in aynı ölçekle üç farklı bölümde okuyan üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada karizmatik liderlik puan ortalamalarının öğrencinin okuduğu bölüme göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır.²⁶

Liderlik araştırmalarının en çok üzerinde durduğu değişkenlerden biri de cinsiyettir. Bu çalışmada cinsiyete göre liderlik algısının değişip değişmediğine bakıldığında; erkeklerin ve kadınların liderlik algılamalarında anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir. Liderlik davranışı açısından kadın ve erkek arasında fark bulan ve bulmayan çalışmalar mevcuttur. Gündüz ve Karadağ 2019, Keklik 2012 ve

Karataş'ın aynı ölçekle 2017 yılında yaptıkları araştırmada katılımcılarda cinsiyete göre liderlik algısında fark olmadığı saptanmıştır.^{28,30,31} Eryücelin yaptığı araştırmada ise; insana yönelik liderlik tarzı ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmuştur.²⁶ Çetinkaya ve İmamoğlunun çalışmasında cinsiyet ile karizmatik liderlik tarzı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.³² Liderlik davranışlarında cinsiyet farklılıklarını konu alan 171 araştırmanın meta analitik incelemesini yapan Eagly, kadınların daha demokratik ve katılımcı bir liderlik özelliği gösterirken, erkeklerin daha otokratik liderlik stili benimsedikleri tespit edilmiştir²⁴.

Sonuç

Değişik kurumlarda farklı kurum kültürlerinde, çeşitli örgüt iklimlerinde hem izleyenlere hem de liderin özelliklerine bağlı olarak çeşitli liderlik davranışları olabilir. Bu çalışmada sınırlı sayıda liderlik davranışına yer verilmiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre;

-Öğrencilerin liderlik yönelimleri ölçeği puan dağılımları incelendiğinde, ölçek puan ortalamalarına göre en yüksek puanı "İyi yapılan işler konusunda insanları takdir ederim" en düşük puanı ise "Karşıt görüşlere sahip kişileri ikna etmede başarılı ve yetenekliyimdir." Maddelerinden almışlardır.

-Çalışmada öğrencilerin Liderlik Yönelimleri Ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puanı "İnsana yönelik liderlik" alt boyutundan, en düşük puanı ise "Dönüşümsel liderlik" alt boyutundan aldığı görülmektedir.

-Öğrencilerin insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik ve karizmatik liderlik puanları ile cinsiyet, babanın eğitim durumu ve yaşanan yere göre istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır.

-Öğrencilerin okuduğu bölüme göre yapıya yönelik liderlik puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

- Annenin eğitim durumu ile insana yönelik liderlik, yapıya yönelik liderlik, dönüşümsel liderlik ve karizmatik liderlik arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu bulgular doğrultusunda

-Öğrencilerin dönüşümsel liderlik davranışlarını geliştirmek amacıyla değişim yönetimi, problem çözme, risk alma, çatışma yönetimi, girişimcilik ve innovative özelliklerinin geliştirilmesi,

-Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin liderlik özelliklerini geliştirici sınıf içi eğitsel etkinliklerin yapılması,

- Hemşirelik ve ebelik müfredat programlarına liderlik derslerinin konulması,

-Öğrencilerin "Liderlik" temalı kongre ve konferanslara katılmalarının sağlanması,

- "Hemşirelikte Liderlik" derneği hakkında farkındalığın sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Bilir B, Arslan H. Ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin müdürlerinin liderlik yönelimlerine ilişkin algılar. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2016; 9(4):1-23.
2. Yılmaz H, Kantek F. Türkiye'deki yönetici hemşirelerin liderlik tarzları: literatür inceleme. Journal of Health and Nursing Management 2016; 3(2): 110-117.
3. Tengilimoğlu D. Kamu ve özel sektör örgütlerinde liderlik davranışı özelliklerinin belirlenmesine yönelik bir alan çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 2005;4(14) :1-16.
4. Ardahan M, Konal E. Hemşirelikte yöneticilik ve liderlik. GÜSBED 2017; 6(1): 140 - 147.
5. Gün İ, Aslan Ö. Liderlik kuramları ve sağlık işletmelerinde liderlik. Journal Of Health And Nursing Management 2018;5(3):217-226.
6. Çekmecelioğlu, HG. Göreve ve insana yönelik liderlik tarzlarının örgütsel bağlılık, iş performansı ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkileri. KOSBED 2014; (28): 21 - 34
7. Derin N, Demirel ET. Hastanelerde verimlilik artışı için hasta güvenliği uygulamaları ve hasta güvenliğinin sağlanmasında dönüşümcü liderliğin etkisi. Milli Produktivite Merkezi Verimlilik Dergisi 2011;3:51-81.
8. Tanrıoğen ZM, Baştürk R, Başer MU. Bolman ve deal'ın dört çerçeve kuramı: müdürlerin liderlik tarzları ve örgüt kültürü.

- Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2014; (36):191-202
9. Demir B, Uğurluoğlu İÖ, Ürek D. Liderlik ve örgüt kültürü arasındaki ilişki: bir literatür incelemesi. Journal of strategic research in social science 2017; 3 (2):175-196.
 10. Duygulu S, Kubilay G. Yönetici hemşirelerin ve birlikte çalıştıkları hemşirelerin liderliğe ilişkin değerlendirmeleri ve yönetici hemşirelerin sahip oldukları liderlik özellikleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2008; 1 –15.
 11. Démeh W, Rosengren K . The visualisation of clinical leadership in the content of nursing education. A qualitative study of nursing students' experiences. Nurse Educ Today 2015; 35(7): 888–93.
 12. Terzioğlu F, Taşkın L. Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. Cumhuriyet Hem Der 2008; 12(2):62-67.
 13. Özkan N, Akın S, Durna Z. Hemşirelik öğrencilerinin liderlik yönelimleri ve motivasyon düzeyleri. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2015;12 (1): 51-61.
 14. Mccallin AM, Frakson C. The role of the charge nurse manager: a descriptive exploratory study. J Nurs Manag 2010; 18(3):319-25
 15. Bolman, LG, Deal TG . Reframing organizations. Artistry, choice and leadership. San Francisco: Jossey-Bass. 1991
 16. Dereli, M. İlköğretim okulu müdürlerinin liderlik davranışları. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: 2003;42-43.
 17. Hakmal H, Karadağ M, Demir C. Hemşirelerin motivasyon düzeylerine etki eden faktörler: Gülhane askeri tıp fakültesi eğitim hastanesinde bir uygulama. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2012; 15(3):181-187.
 18. Söylemez B, G. İbni sina hastanesinde çalışan hemşirelerin stres ve motivasyon durumları. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Sağlık Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: 2010: 96
 19. Mizrahitokatlı, N. Lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin ideal liderlik algılamaları ve buna yönelik bir uygulama. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2016:106
 20. Koçel, T. İşletme yöneticiliği. 8.Baskı İstanbul: Beta Basım A.Ş, 2001;466.
 21. Demir C, Yılmaz MK, Çevirgen A. Liderlik yaklaşımları ve liderlik tarzlarına ilişkin bir araştırma. Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 2010; 2(1):129-152
 22. Demirtaş E, Şama E. Okullarda dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık ilişkisi. İğd Üniv Sos Bil Der 2016; (10):275-298.
 23. Orsal O , Karadağ E. Kişilik özellikleri ve liderlik davranışları ilişkisi: işletme öğrencileri üzerine bir araştırma. Press Academia Procedia.2016;(2):320-330
 24. Eagly, AH. Female leadership advantage and disadvantage: resolving the contradictions. Psychol Women Q 2007;1(1): 1
 25. Yılmaz H, Kantek F. Türkiye'deki yönetici hemşirelerin liderlik tarzları: literatür inceleme. Sağlık ve hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2016;(2)3:110-117.
 26. Eryücel, M.E. Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin liderlik özelliklerinin belirlenmesi. Turkish Studies. 2018;13(11):1583-1595.
 27. Cansoy, R. Türkiye'de ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin gençlik liderlik özelliklerinin incelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Eskişehir: 2015:89.
 28. Gündüz S, Karadağ S. Klinik liderlikte akademik başarının etkilerinin belirlenmesi. Akademik Hassasiyetler. 2019; (12) 6 : 427-444
 29. Aksu D, Yiğit R. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin liderlik özellikleri ve aile merkezli bakım arasındaki ilişkinin incelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2019; 3(2): 98-110.
 30. Karataş Öztürk, E. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik yönelimleri ve öz güven davranışlarının incelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Malatya 2017:31
 31. Keklik B. Sağlık hizmetlerinde benimsenen liderlik tiplerinin belirlenmesi: özel bir hastane örneği. AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2012;I (XIV):73-97.
 32. Çetinkaya G, İmamoglu G. Üniversite spor eğitimli öğrencilerin liderlik yönelimlerinin farklı değişkenlere göre araştırılması Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2018; 11(59):719-725